

ירחון לקידום מנהיגות, מקצועיות, מקצוענות ומצוינות במינהל הבית-ספרי בחינוך היסודי

הירחון מיועד למפקחים, למנהלים ולבעלי תפקידים בבתי-הספר היסודיים.
בירחון נביא מידע מתחום המינהל הבית-ספרי בחינוך היסודי, סקירות קצרות של ספרות המחקר
בנושאים שונים בתחום, סיפורי הצלחה של מפקחים, מנהלים ובעלי-תפקידים בבתי-הספר היסודיים וכד'.

עיצוב מדיניות בבית הספר היסודי בנושא שיעורי הבית

אחד התפקידים של מנהל בית ספר הוא לגבש מדיניות בית ספרית בהיבטים השונים של תפקוד בית הספר
כארגון חינוך-למידה. המדיניות צריכה להיות מוסכמת על הפיקוח ועל המורים בשיתוף ההורים והתלמידים.

נושא שיעורי הבית הוא אחד הנושאים שבהם נדרשת מדיניות בית ספרית.

- מטרותיו של ירחון זה, המוקדש לסוגיית שיעורי הבית בבית הספר היסודי, הן:
- א. לסייע בגיבוש מדיניות בית ספרית בנושא שיעורי הבית ו/או בבחינתה של המדיניות הקיימת.
 - ב. להציג כלי שיתרום להפקת התועלת הרצויה משיעורי הבית בבית הספר היסודי.

מה בירחון?

- שיעורי בית בבית הספר היסודי
- מדיניות בית ספרית בנושא שיעורי הבית
- שיעורי בית המביאים תועלת

שיעורי בית בבית הספר היסודי

שיעורי הבית נתפסים כמובן מאליו, כחלק בלתי נפרד מההוויה הבית ספרית, ויחד עם זאת יש לא מעט
עימותים בין המורים לתלמידים, בין ההורים לילדיהם ובין המורים להורים, כמו גם נקודת מפגש ביניהם סביב
הנושא. יש המגדירים נקודת מפגש זו כ"שדה קרב" וכ"סיוט" להורים לילדים בכיתות היסוד (O'Rourke-
Ferrare, C. 2001). כך לדוגמה התפרסמה ב- 21 בינואר 2005 ב- YNET ידיעה שזו כותרתה: "ארה"ב:
תלמיד דרש מבית המשפט לאסור שיעורי בית". גם Herman ו- Cooper (2001) פרסמו ספר שעסק בנושא
בשם: "The Battle Over Homework: Common Ground for Administrators, Teachers and Parents".

מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' מוסדות חינוך
האגף לחינוך יסודי

שיעורי בית מהווים כלי בתהליך הלימודי-חינוכי. אופן השימוש בכלי יכול לתרום לקידום החינוך וההשכלה של התלמידים, או לגרום לנזק להשכלתם ולהתפתחותם. הסוגיות הקשורות בנושא רווחות בתהליך הלימודי-חינוכי בכלל, ביניהן: ההנעה ללמידה, מתן מענה לשונות בין התלמידים, מאפייני המשימה הלימודית ומטרותיה, הערכת ביצועי תלמידים ומעורבות ההורים.

שיעורי בית: הגדרה

בעבר היו שיעורי הבית משימות לביצוע בבית אחרי שעות הלימודים בבית הספר. עם הארכת יום הלימודים מתבצעות משימות אלה בחלק מבתי הספר במסגרת הזמן המוקדש לכך בתוך מערכת השיעורים. בחלק מבתי הספר המשימות מתבצעות במסגרת שיעורי עזר לתלמידים הזקוקים לכך. כלומר, שיעורי הבית לא תמיד נעשים בבית. בחוזר המנהל הכללי חוזר מיוחד כ"ד (תשנ"ו) יוני 1996 נאמר כי "המונח 'שיעורי בית' מתייחס לכלל הפעילויות, המטלות והמשימות הלימודיות שהתלמידים מבצעים מחוץ למסגרת הפורמאלית של השיעורים בבית הספר, לרוב ללא נוכחות מורה. מטלות אלה יכולות להתבצע במרחב הבית ספרי (בספריית בית הספר, במרכז למידה או בחדר הכיתה), אך בעיקרן אלו מטלות שהתלמיד מבצע בביתו, בזמן ובמרחב שהוא בוחר לעצמו".

כך ניתן להגדיר שיעורי בית ככלל הפעילויות והמשימות הלימודיות, שתלמידים מבצעים, בתנאי חובה או רשות כדי לפתח ידע ומיומנויות החיוניות להמשך הלמידה, לרוב ללא נוכחות המורה, כחלק מתהליכי הלמידה הבית ספריים, ושניתן לבצעם בסביבות שונות (ובכלל זה הסביבה הווירטואלית והקהילתית).

בינינו לבין עצמנו: האם יש אצלכם הסכמה בנוגע למשמעות המונח "שיעורי בית"? אלו מהלכים בית ספריים יש לעשות או עשייתם כדי ליצור שפה משותפת לגבי נושא שיעורי הבית?

מורים מציינים מטרות אלה במתן שיעורי בית בבית הספר היסודי:

1. תרגול לצורך השגת שליטה במיומנויות
2. הרחבה ויישום של מושגים נלמדים בכיתה
3. פיתוח אחריות אישית ללמידה
4. פיתוח לומד עצמאי
5. מילוי הנחיות מנהליות
6. הרחבת הסביבה הלימודית ודרכי הלמידה מעבר לגבולות הכיתה/בית הספר והפגשת התלמידים עם מקורות מידע מגוונים
7. העברת מידע להורים בנוגע לתכנית הלימודים
8. ענישה לתלמידים
9. הכנה לקראת שיעור

בינינו לבין עצמנו: האם תוכלו לדרג את המטרות לפי סדר החשיבות, מהמטרה החשובה ביותר לחשובה פחות? האם יש הלימה בין שיעורי הבית הניתנים אצלכם לבין המטרות שקבעתם? מהם נתוני המיצ"ב שלכם בנושא זה?

השפעת שיעורי הבית על הישגי תלמידים

אין הסכמה בקרב החוקרים לגבי תרומת שיעורי הבית להישגים לימודיים. Cooper (2003) מציין ממצאים אלה בנושא שיעורי הבית על סמך מחקר מטה אנליזה:

- תלמידים שמכינים שיעורי בית הנם בעלי הישגים לימודיים גבוהים יותר מתלמידים שאינם מכינים שיעורי בית (בכיתות ו' – יב' בעיקר). Cosden, Morrisom, Albanese ו-Macias (2001) מצאו כי הישגי התלמידים לא עלו בעקבות הכנת שיעורי בית, אך הם מנעו הידרדרות אצל תלמידים בסיכון לימודי.
- השפעת שיעורי הבית על הישגי התלמידים הייתה גבוהה ככל שעלו במדרג הכיתות, בעיקר במדעי החברה ובמדעים. לא הייתה להם השפעה כזאת במתמטיקה.
- אופי המשימות בשיעורי הבית: למשימות קצרות יותר שניתנות בתדירות גבוהה הייתה השפעה גדולה מאשר למשימות ארוכות ומתמשכות.
- כדי ששיעורי הבית יהיו מועילים, הם צריכים לנבוע מצורך ולהיות משמעותיים.

Cooper (2003) מציין השפעות חיוביות אלה של שיעורי הבית:

- למידה והישגים לימודיים מיידיים: שליטה טובה יותר בנלמד, הבנה טובה יותר של הנלמד, פיתוח חשיבה ביקורתית, פיתוח מושגים, עיבוד מידע, העשרה של תכנית הלימודים.
- השפעות ארוכות טווח: הנעה ללמידה גם בשעות הפנאי.
- פיתוח גישה חיובית לבית הספר וללמידה.
- פיתוח הרגלי למידה טובים יותר.
- השפעות לא אקדמיות: הכוונה עצמית, משמעת עצמית, ארגון זמן, מעורבות, עצמאות בפתרון בעיות.

בינינו לבין עצמנו: התוכלו לציין השפעות חיוביות נוספות של שיעורי בית? מהן?

טענות מושמעות כנגד שיעורי בית:

- אם אין בדיקה קפדנית של שיעורי הבית, תלמידים עלולים להשריש טעויות.
- מגדילים את הפערים, כי תלמידים באוכלוסיות חלשות אינם יכולים לקבל סיוע מהוריהם.
- מפריעים לשגרת החיים במשפחה ולתרבות הפנאי שלה.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' מוסדות חינוך
האגף לחינוך יסודי

- יוצרים עומס יתר על ילדים ומונעים מהם להשתתף בפעילויות בלתי פורמאליות חשובות כמו חוגים, פעילות חברתית וכד'.
- יוצרים עמדות שליליות כלפי בית הספר והלימודים.
- גורמים להתערבות הורים הכוללת לחץ, מבוכה ועימותים עם הילדים.
- מגבירים התנהגויות שליליות כמו העתקה.
- גורמים להזדקקות לשיעורי עזר.

בינינו לבין עצמנו: האם יש לכם מיפוי של תלמידים שלשיעורי הבית יש עליהם השפעה חיובית? האם יש לכם מיפוי של תלמידים שלשיעורי הבית יש עליהם השפעה שלילית? מה נעשה עם נתונים אלה? מדוע?

מדיניות בית ספרית

מדיניות מוגדרת כהחלטה מפורשת או בלתי מפורשת או קבוצת החלטות הכוללות עקרונות מנחים ל:

- החלטות עתידיות
- פעילות או יוזמה, או הפסקתן
- יישומן של החלטות קודמות

(Haddad, 1995).

מטרתה של מדיניות: לפתח ולשפר את המערכת ולתת מענה לבעיות מתעוררות.

בינינו לבין עצמנו: האם יש לכם מדיניות בנושא שיעורי הבית? מהי? האם אתם מרוצים מהמדיניות הקיימת? מדוע?

הנחתנו היא שצריכה להתקיים מדיניות בית ספרית בנושא שיעורי הבית. מנהלים, תלמידים, והורים צריכים להיות מעורבים בגיבוש המדיניות הבית ספרית בנושא שיעורי הבית. המדיניות צריכה להיבחן מדי פעם מחדש.

תהליך הגיבוש של מדיניות בחינוך והפעלתה כולל את השלבים האלה:

א. זיהוי הצורך: עיבוד מידע מצטבר בנוגע לנושא/בעיה/תופעה הדורש פיתרון ברמת מדיניות בנושא "שיעורי הבית לשם מה".

על המדיניות לתת קווים מנחים למורים בהכנת המשימות. על התלמידים לדעת למה לצפות, ולהורים יש זכות לדעת מדוע ולשם מה ניתנה כל משימה.

על המדיניות והמשימות בשיעורי הבית והפרקטיקה בנושא לענות על צרכי הלמידה בבית הספר, על משאבי הלמידה, על נתוני הרקע של התלמידים ועל השונות האישית.

ב. לימוד הנושא על כל היבטיו:

- סקירת ספרות מחקר.
- סקירה מהנעשה בארגונים/מדינות/מערכות וארגונים אחרים ודומים.
- סקירת מסמכי עמדה.
- בחינה של מדיניות קיימת (כגון בחוזר המנהל הכללי הוראות קבע/הוראות שעה).
- תוכלו להסתייע בירחון זה וכן בחוזר המנהל הכללי חוזר מיוחד כ"ד (תשנ"ו), יוני 1996.
- בחינה של המדיניות והפרקטיקה הקיימת בבית ספרכם.

בינינו לבין עצמנו:

כיצד נקבעה המדיניות שלכם בנוגע לשיעורי בית? האם היא ידועה למורים, להורים ולתלמידים? מה הפרסום שניתן לה? האם היא מוסכמת על המורים/ההורים/התלמידים? מדוע? כיצד נבדקים שיעורי הבית?

Cooper (1989) מציע לנתח את השפעת שיעורי הבית ותרומתם לתלמידים באמצעות גורמים אלה:
גורמים כלליים: הנושא/מקצוע/תחום שבו ניתנים שיעורי הבית, דרגת הכיתה, מאפיינים הקשורים בתלמיד:
יכולת, הנעה, הרגלי למידה
מאפייני המשימה: כמות השיעורים, מטרת השיעורים, מיומנויות מתורגלות בשיעורים, מידת ההתאמה של השיעורים לפרט, טווח הבחירה שיש לתלמיד בשיעורים, לוח זמנים לביצוע, ההקשר החברתי (משימה יחידנית או קבוצתית)
גורמים כיתתיים: הזדמנויות למידה שמאפשרות הכנה של המשימות: חומרים, סיוע והדרכה, אווירה לימודית, קשר לתכנית הלימודים ומידת ההלימה של תוכן השיעורים לתכנים אחרים הנלמדים
גורמים בבית ובקהילה: מתחרים על זמן התלמיד, סביבה משפחתית: מרחב, תאורה, שקט, חומרים מעורבות אחרים משמעותיים: הורים, אחים, עמיתים
מעקב בכיתה: מתקיים משוב על שיעורי הבית, ניתנות הערות כתובות, יש ציונים על הכנת שיעורים ואיכותם, מתקיים דיון בכיתה על השיעורים
תוצרים או השפעות שיש לשיעורי הבית: השלמת משימה, ביצוע משימה, השפעה חיובית: הישגים לימודיים והתנהגותיים מידיים, תוצאות ארוכות טווח בתחום ההישגים הלימודיים, תוצאות התנהגותיות השפעות שליליות: צמצום זמן פנאי הרחבת פערים, נשירה, התערבות הורים, עמדות ההורים והתלמידים.

ג. בחינת חלופות מדיניות בנושא/בעיה:

שאלות הדורשות החלטת מדיניות בנושא שיעורי הבית:

- האם להקפיד על מתן שיעורי בית בבית הספר?
- באיזה מינון יהיו שיעורי הבית ובאיזה גילאים?

- מה יהיה אופי שיעורי הבית?
 - האם לכל התלמידים (גם המשולבים) יינתנו שיעורי בית?
 - האם להקפיד על הכנת שיעורי הבית?
 - כיצד ייבדקו שיעורי הבית?
 - איך מתמודדים עם אי הכנת שיעורים?
 - האם לערב את ההורים? כיצד?
 - מה ייעשה עם הבעיות המתעוררות בנושא זה?
- רצוי לבחון מספר חלופות ולבצע ניתוח של כל חלופה וההשלכות האפשריות שלה על בית הספר, על בעלי העניין השונים ובעיקר על המורים, על התלמידים ועל ההורים (כולל היבטים משפטיים/ציבוריים); כמו כן לבדוק עלות כל חלופה, מידת כדאיותה ואפשרויות היישום שלה, התהליכים הנדרשים ליישום, משך הזמן הנדרש וכד'.

בינינו לבין עצמנו: מהן תשובותיכם לשאלות אלה? מדוע?

Cooper (1989) סבור שמטרות שיעורי הבית צריכות להשתנות משכבת גיל לשכבת גיל. כך בכיתות היסוד (א'-ג') המטרות הן: חיזוק עמדות חיוביות כלפי למידה ובית הספר, פיתוח הרגלי למידה ומשתנים אישיותיים, כמו: מוקד שליטה פנימי ואחריות אישית ללמידה. בכיתות ההמשך המטרות הן: לפתח מיומנויות למידה שונות, כמו: מיומנויות לומד עצמאי, למידת חקר, להרחיב ולהעמיק את השליטה בנושאים ובמיומנויות מוגדרים. גם תדירות מתן שיעורי הבית ומשך הזמן הנחוץ להשלמתם צריכים להיות מותאמים לגילאי התלמידים. Cooper (1989) מציע כך:

1. בכיתות א' – ג' – 1 – 3 משימות בשבוע. הזמן שיוקדש לכל משימה עד 15 דקות.
2. בכיתות ד' – ו' – 2 – 4 משימות בשבוע. הזמן שיוקדש לכל משימה 15 – 45 דקות.
3. כיתות ז' – ט' – 3 – 5 משימות בשבוע. משך כל משימה 45 – 75 דקות.
4. בכיתות י' – יב' – 4 – 5 משימות בשבוע. משך כל משימה 75 – 120 דקות.

בינינו לבין עצמנו: האם בקרב צוות המורים בבית ספרכם יש הסכמה על כמות שיעורי הבית? מהי? האם מקפידים על יישומה? האם תרצו לשנות בעקבות ירחון זה את כמות שיעורי הבית? השוו את ההמלצה של Cooper (1989) לנאמר בנושא כמות שיעורי הבית בחוזר המנהל הכללי, חוזר מיוחד כ"ד (תשנ"ו) יוני 1996.

ד. בחירת החלופה וניסוח המדיניות

ה. הכנת תכנית ליישום: שותפויות ומשאבים, תקצוב, לוח זמנים לביצוע, אחריות, בקרה והערכה. מומלץ להשתמש בכלי של "תכנית הפעילות הבית ספרית" לצורך זה.

ו. תהליך היישום: הערכה ומשוב מעצב – תכנון מול ביצוע: איסוף מידע; ניתוח המידע

ז. תיקונים והתאמה תוך כדי ביצוע: איסוף מידע; ניתוח המידע

ח. מדידה והערכה בהתייחס למטרות וליעדים ומידת השגתם, בהתייחס לתהליך ובהתייחס לתוצאות לבעלי העניין השונים

מיסוד המדיניות המעודכנת או דחייה ומחזור פעולה חדש

ניהול התהליך ותיעדו

שיעורי בית המביאים תועלת - שיעורי בית ממוקדים בלומד

Milgram, Hong ו- Rowell (2004) מצאו כי:

- א. דפוס הכנת שיעורי הבית אינו זהה לסגנון הלמידה של התלמידים בבית הספר (אף על פי שיש קשר ביניהם. העובדה מצביעה על כך ששתי התופעות שייכות לאותו עולם תוכן).
 - ב. לכל תלמיד יש דפוס מיוחד של הכנת שיעורי בית המורכב מפרופיל מיוחד של הנעה והעדפות (כמו: מתי? כיצד? היכן? ועם מי להכין שיעורי בית?), המשפיעים על איכות הביצוע של המטלה ועל השלמתה.
 - ג. התאמה של התנאים הסביבתיים בעת הכנת שיעורי בית להעדפות התלמידים מעלה את רמת ההנעה להכין שיעורי בית ותורמת להכנת שיעורי בית יותר משמעותית ומועילה ולפיתוח עמדות חיוביות יותר כלפי שיעורי הבית. במיוחד חשובים ממצאים אלה לגבי תלמידים עם קשיים בהכנת שיעורי בית.
- לכן ממליצים החוקרים:
- א. שהמורים יפתחו מיומנויות אבחון לזיהוי העדפות אישיות של תלמידים בהכנת שיעורי בית במטרה להתאים דרכי הוראה ו/או מטלות בשיעורי בית.
 - ב. שהמורים, היועצים החינוכיים, התלמידים וההורים יהיו מודעים להבדלים הבין אישיים בהעדפות הלמידה ויתאימו את סביבת הלמידה ואת המטלות בשיעורי הבית לפרט. לפי גישה זו על שיעורי בית להיות ממוקדים בתלמיד.
 - ג. להפעיל תכנית הדרכה ואימון למורים, ליועצים החינוכיים, להורים ולתלמידים לפי הגישה של שיעורי בית ממוקדים בתלמיד.
- Milgram, Hong ו- Rowell (2004) פיתחו מודל הקרוי "מודל ההעדפה וההנעה בשיעורי בית". במודל זה שתי קטגוריות:
- א. הנעה – הקטגוריה מתייחסת לשאלות אלה: מדוע תלמידים נענים לדרישת המורה להכין שיעורי בית ולהנחיותיו כיצד לעשות זאת, מה משפיע על כך שתלמיד יתחיל שיעורי בית וישלים אותם ברצון?
 - ב. העדפה – הקטגוריה מתייחסת למידה שבה התלמיד יתמיד במאמצים כדי לסיים שיעורי בית ולהעדפות של התלמיד בנוגע לשאלות כיצד, מתי, היכן ועם מי להכין שיעורים.
- כל קטגוריה נחלקת לקטגוריות משנה:

מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' מוסדות חינוך
האגף לחינוך יסודי

הנעה :

1. מקור ההנעה: ניתן לזהות שלושה מקורות להנעה להכנת שיעורי בית: הנעה פנימית, הנעה על ידי ההורה והנעה על ידי המורה.

2. איכות ההנעה: מורכבת מדיוק ומהתמדה.

העדפה:

1. ארגון: מתייחס למבנה, סדר, מרחב וזמן. רכיבים אלה מייצגים את העדפה של הפרט באשר לשאלות אלה: איזה שיעורי בית לעשות? באיזה סדר? היכן? ומתי?
 2. סביבה: מתייחסת לרכיבים כמו: קול, אור, חום, ריהוט. הסביבה משפיעה על המידה שבה התלמיד יתמיד במאמץ עד לסיום מוצלח של שיעורי בית.
 3. חוש-תנועה: מתייחסת לרכיבים כמו: שמיעה, ראייה, ריח, מישוש, תחושה, תנועה.
 4. חברה: מתייחסת לשאלות אלה: א. עם מי להכין שיעורי בית: לבד או עם עמיתים? ב. האם להכין שיעורי בית בנוכחות מבוגר בעל סמכות או ללא נוכחותו?
- באמצעות מודל זה ניתן לבנות את הפרופיל של כל תלמיד באשר לדרך שבה הוא מעדיף להכין שיעורי בית ובאשר להנעה שלו להכין שיעורי בית.

ניתן לסכם את הנתונים בטבלת מיפוי כזאת:

רכיבים			רמה	רמה נמוכה (ציון 1)	רמה גבוהה (ציון 5)
הנעה	מקורות ההנעה	הנעה פנימית	הנעה פנימית נמוכה להכין שיעורי בית.	הנעה פנימית גבוהה להכין שיעורי בית.	
		נעה על ידי הורה	אינו מונע על ידי הורה להכין שיעורי בית.	מונע על ידי הורה להכין שיעורי בית.	
		הנעה על ידי מורה	אינו מונע על ידי מורה להכין שיעורי בית.	מונע על ידי מורה להכין שיעורי בית.	
איכות ההנעה	דיוק	התמדה	התמדה נמוכה בהשלמת שיעורי הבית.	התמדה גבוהה בהכנת שיעורי הבית.	
		התמדה	התמדה נמוכה בהשלמת שיעורי הבית.	התמדה גבוהה בהכנת שיעורי הבית.	

מדינת ישראל
 משרד החינוך
 המינהל הפדגוגי
 אגף א' מוסדות חינוך
 האגף לחינוך יסודי

העדפה ארגון		
	מבנה	מעדיף משימות פתוחות בשיעורי הבית.
	סדר	מעדיף הוראות ומשימות מובנות בשיעורי הבית.
	מקום	אין לו סדר עדיפויות ברור בביצוע המטלות, וכשיש מטלות רבות מכין אותן על פי סדר מקרי.
	זמן	נוטה להכין שיעורי בית במקומות שונים.
		נוטה להכין שיעורי בית במקום קבוע.
		נוטה להכין שיעורי בית בשעות שונים.
		נוטה להכין שיעורי בית בזמנים קבועות.
סביבה		
	קול	מעדיף להכין שיעורי בית באזור שקט.
	תאורה	מעדיף לעמדם אור בעת הכנת שיעורי בית.
	חום	מעדיף קרירה בעת הכנת שיעורי בית.
	ריהוט	מעדיף ריהוט בלתי מותאם להכנת שיעורי בית (כמו: מיטה, ספה וכד').
		מעדיף קולות רקע (כמו מוסיקה) בעת הכנת שיעורי בית.
		מעדיף תאורה חזקה בעת הכנת שיעורי בית.
		מעדיף סביבה מחוממת בעת הכנת שיעורי בית.
		מעדיף ריהוט מותאם להכנת שיעורי בית (כמו: שולחן כתיבה, כיסא וכד').
תפיסתי-חושי		
	שמיעה	אין העדפה ללמידה באמצעות האזנה.
	ראייה	אין העדפה ללמידה באמצעות חומר חזותי.
	מישוש	אין העדפה ללמידה על ידי מישוש ופעולה בחומרים.
	גוף	אין העדפה ללמוד על ידי הפעלת הגוף.
		מעדיף ללמוד על ידי האזנה.
		מעדיף ללמוד באמצעות חומר חזותי.
		מעדיף לגעת ולפעול בחומרים בעת למידה.
		מעדיף ללמוד על ידי הפעלת הגוף.

מדינת ישראל
 משרד החינוך
 המינהל הפדגוגי
 אגף א' מוסדות חינוך
 האגף לחינוך יסודי

	הזנה	אין העדפה לאכול/לשתות בעת הכנת שיעורי בית.	מעדיף לאכול בעת הכנת שיעורי בית.
	תנועה	אין העדפה להתנועע בעת הכנת שיעורי בית.	מעדיף להתנועע בעת הכנת שיעורי בית.
חברה	לבד – עם עמיתים	מעדיף להכין שיעורי בית לבד.	מעדיף להכין שיעורי בית עם עמיתים.
	דמות סמכותית	אינו זקוק לנכחות של דמות סמכותית (כמו הורה) בעת הכנת שיעורי הבית.	מעדיף נכחות של דמות סמכותית (כמו הורה) בעת הכנת שיעורי בית.

*הציונים מתייחסים לרמת ההעדפה ויכולים לנוע על פני הרצף מהנמוך ביותר אל הגבוה ביותר. ציון ביניים מצביע על היעדר העדפה ברורה.

את הנתונים לעריכת המיפוי יכולים לאסוף המורים באמצעות קיום ראיונות עם התלמידים והוריהם, העברת שאלונים לתלמידים ולהוריהם ותצפיות בהתנהגויות התלמידים.

Milgram, Hong ו- Rowell (2004) מציעים להפעיל תכנית התערבות שיטתית ליישום הגישה של שיעורי

בית ממוקדים בתלמיד. התכנית מתייחסת למורים, ליועצים החינוכיים, לתלמידים ולהורים. אלה עיקריה:

1. תכנית למורים להתערבות בשיעורי בית

התכנית מתמקדת בהיבטים אלה:

- תפקיד המורה במתן שיעורי בית ובבדיקתם.
- עקרונות ההוראה המותאמת וניסוח משימות/מטלות מותאמות – יתרונות וחסרונות.
- כיצד ומתי לשנות דרכי הוראה לתלמידים עם קשיים בשיעורי בית.
- קיום מפגשי מורה-תלמיד בנושא שיעורי בית.
- הבנה, הערכה ופרשנות של ההנעה של התלמידים והעדפותיהם בהכנת שיעורי בית.
- שיתוף מורה-הורה להבטחת תנאים סביבתיים מותאמים להעדפות התלמיד להכנת שיעורי בית.
- התבוננות, מעקב מתמשך ותיעוד לגבי הרגלי הלמידה של התלמידים, גישותיהם ועמדותיהם בנושא ושינויים התנהגותיים.

2. תכנית להורים להתערבות בשיעורי בית

כשהורים מעצבים עבור ילדם סביבה להכנת שיעורי בית, הם יכולים להתאים את המבנה שלה (כמו: מקום הישיבה), את ההעדפות החברתיות (כמו: למידה עם עמיתים) ומשתנים כמו: חום, קור וכד' להעדפות הילד. התכנית תתמקד בהיבטים אלה:

- תיאור של ההורה את הקשיים שיש לילדו בהכנת שיעורי בית.
- הצגת הבסיס העיוני והרעיוני של מקום שיעורי הבית בתהליך הלמידה (כלומר: השפעת שיעורי בית על ההישגים, השפעת תנאים מותאמים להעדפות התלמידים על ההנעה להכין שיעורי בית ועל ההישגים של הילד).
- דיון בכלים להערכת קשיי תלמידים בהכנת שיעורי בית, באבחון ההנעה להכין שיעורי בית ובהעדפות התלמידים בנושא.
- ניתוח ההנעה של ילדם להכנת שיעורי בית והעדפותיו.
- הגדרת תפקיד ההורים ביצירת סביבה רצויה לשיעורי בית על סמך פרופיל העדפות התלמיד וההנעה שלו. התכנית תכלול מפגשי מליאה ומפגשים פרטניים של המורה והורי התלמיד ולעיתים גם בהשתתפות התלמיד לזיהוי העדפותיו ולהתאמת הסביבה להכנת שיעורי בית וכן למשוב על היישום.

3. תכנית ליועצים החינוכיים להתערבות בשיעורי בית

ליועצים החינוכיים תפקיד מוביל בקידום הכנת שיעורי בית ואיכותם באמצעות הפעלת תכניות מניעה והתערבות. הם יכולים לעשות זאת על ידי פיתוח הצוות, בניית תכנית פעילות בית ספרית בשיתוף המורים בנושא שיעורי הבית והדרכה בכיתות בנושאים אלה:

- הצגת נתוני המחקר על הקשר שבין הכנת שיעורי בית להצלחה בלימודים.
 - הצגת נושא ההנעה והעדפות בשיעורי הבית.
 - ניתוח פרופילים של תלמידים.
 - עידוד התלמידים להיות מודעים להעדפותיהם הבולטות ולהיענות להן וכן עידוד התלמידים להרחיב ולגוון את מאגר ההעדפות.
- כמו כן יכולים היועצים החינוכיים להפעיל קבוצות מיקוד קטנות עם תלמידים מתקשים בהכנת שיעורי בית. במפגשים אלה יפתחו התלמידים אחריות אישית להתמודדות עם הקשיים על ידי התאמת התנאים הסביבתיים להעדפות האישיות שלהם; ישתפו אלה את אלה בקשיי הלמידה שלהם ויכירו מגוון דרכי התמודדות. השיחה תתייחס לפרופיל האישי של כל משתתף ולפתרונות מוצעים אפשריים להתמודד עם המחסומים תוך התאמת התנאים הסביבתיים. על היועץ החינוכי ליצור אקלים תומך שבו חברי הקבוצה חשים בנוח לחקור באופן גלוי את מחסומי הלמידה שלהם ואת ההתנגדויות והרתיעה שיש להם ביחס להכנת שיעורי בית. כמו כן יכול היועץ לארגן לתלמידים מערך תמיכה בבית הספר ובסביבה שבה מכינים שיעורי בית. בכל פגישה יסייע היועץ החינוכי

מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' מוסדות חינוך
האגף לחינוך יסודי

לתלמידים לראות את הקשר בין ההתקדמות בהכנת שיעורי בית להישגים בלימודים ויעודד את המורים והורים להיענות להעדפות התלמידים בשיעורי בית.

חלוקת האחריות בנושא שיעורי הבית בבית ספר העובד על פי סטנדרטים
בבית ספר העובד על פי סטנדרטים יש חלוקת אחריות ברורה בין המנהל, למורים, להורים ולתלמידים
להבטחת העמידה של התלמידים בהישגים הנדרשים.

בינינו לבין עצמנו: האם יש אצלכם חלוקת אחריות בנושא שיעורי בית? מהי? כיצד נקבעה?
תוכלו להיעזר בהצעה שלפניכם להגדרת האחריות.

המנהל

- פועל לגיבוש מדיניות בית ספרית מוסכמת בנושא על מורים, הורים ותלמידים ולאור מדיניות משרד החינוך.
- מפעיל עבודת צוות ולמידה בצוות כדי להבטיח את יישום המדיניות.
- מפעיל מערך מתואם בין המורים כדי למנוע עומס יתר וכד'.
- מעניק לתלמידים הזקוקים לכך הזדמנויות למידה, כמו: הדרכה פרטנית, ספרייה, ציוד וחומרים וכד'.
- אוסף נתונים לצורך הערכה מעצבת של המדיניות ושל הדרכים ליישומה.

המורים

- שותפים למדיניות בנושא ומכירים אותה.
- מיידעים את התלמידים באשר למדיניות ולדרישות.
- מיידעים את התלמידים באשר למדדים להערכת ביצוע איכותי של שיעורי הבית.
- מזמנים בשיעורי הבית משימות מגוונות, מאתגרות ומותאמות לתלמידים.
- מאזנים בין משימות חובה לרשות בשיעורי הבית.
- מסבירים את המטלות בשיעורי הבית.
- נותנים בשיעורי הבית מטלות שיש קשר בין לבין הנלמד בכיתה ולהישגים הנדרשים.
- בודקים את שיעורי הבית ונותנים משוב לתלמידים.
- משתמשים בהערכה מעצבת של שיעורי בית.
- מתאמים ביניהם את שיעורי הבית כדי למנוע עומס יתר.
- מפתחים אצל התלמידים אחריות לביצוע שיעורי הבית והשלמתם.
- משתפים את התלמידים בניסוח המטלות לשיעורי הבית, הכנת המחווני להערכתם ובדיקתם.
- מלמדים את התלמידים אסטרטגיות כיצד לגשת למטלה, כיצד לפרק אותה לרכיבים, כיצד להתארגן בזמן ובמרחב, כיצד להשתמש במקורות וכד'.
- מפתחים אצל התלמידים מודעות לדפוסים ולהעדפות שלהם בהכנת שיעורי הבית.
- מכוונים את ההורים להתאים את הסביבה בבית להעדפות הלמידה והכנת שיעורי הבית של ילדיהם.

התלמידים

- שותפים למדיניות בנושא שיעורי הבית ומכירים אותה.
- משתתפים בחיבור המטלות/המשימות והמחווים לשיעורי הבית.
- רושמים את שיעורי הבית ביומן.
- מיידעים את ההורים באשר לתנאי הלמידה, לציוד ולחומרים הדרושים להם להכנת שיעורי הבית.
- מכינים את שיעורי הבית באופן קבוע ובעקביות.
- מבקשים הסבר מהמורה במקרה שהמטלה בשיעורי הבית אינה ברורה להם.
- מיידעים את המורה באשר לדפוס הכנת שיעורי הבית שלהם ולהעדפותיהם.

ההורים

- שותפים למדיניות בנושא שיעורי הבית ותומכים בה.
- מעודדים את ילדם לפנות למורה עם שאלות הבהרה בנוגע לשיעורי הבית.
- מבטיחים סביבה מותאמת להעדפות הלמידה של ילדיהם בהכנת שיעורי הבית.
- מספקים לילדיהם צרכים בסיסיים כמו: זמן קבוע לשינה, תזונה, מנוחה וכד'.
- מספקים ציוד וחומרי למידה נחוצים להכנת שיעורי הבית.
- מתעניינים בשיעורי הבית של הילד ומשוחחים עמו עליהם.
- מקיימים קשר עם המורה ומתעדכנים באשר לדרישות בלימודים בכלל ובשיעורי הבית בפרט, מידת העמידה של ילדם בהן והדרכים לסייע לו.
- מיידעים את המורה על העדפות הלמידה של ילדם בעת הכנת שיעורי בית ועל קשיים שיש לו בהכנת שיעורי הבית.
- מסייעים לילדם בהתארגנות בזמן, במקום וכד'.

סיכום של דבר

שיעורי הבית יכולים להיות כלי מועיל בתהליך הלימודי-חינוכי אם הם ממוקדים בלומדים, מותאמים לטווח הגילאים שלהם, נמצאים בהלימה למטרות שלשמן ניתנו ואם יש מדיניות בית ספרית מוסכמת על ההנהלה, המורים, התלמידים וההורים בהיבטים שונים הקשורים בנושא.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' מוסדות חינוך
האגף לחינוך יסודי

רשימת מקורות

וידיסלבסקי מ' (תשס"ד). הקנקן ומה שבתוכו – תכנית פעילות בית ספרית ככלי לניהול פדגוגי – תדריך למנהל". ירושלים: משרד החינוך התרבות והספורט.

חוזר מנהל כללי, חוזר מיוחד כ"ד (תשנ"ו) יוני 1996.

Cooper H. (1989). Synthesis of research on Homework. *Educational Leadership*. November . pp 85-91.

Cooper H. and Herman J.L., (2001). *The battle Over Homework: A Common Ground for Administrators, Teachers and Parents*. Corwin Press.

Cooper H. (2003). *Homework Research and Policy: A Review of the Literature*. University of Missouri-Columbia.

Cosden M., Morrison G., Albanese A.L. and Macias S. (2001). *Educational Psychologist*, 36(3), 211-221.

Haddad W.D. (1995). *Education policy-planning process: an applied framework*. Paris: UNESCO.

Hong E., Milgram R.M. and Rowell L. (2004). Homework Motivation and Preference: A Learner-Centered Homework Approach. *Theory into Practice*, vol. 43 (3)

Montgue M. (2001). Homework Practices that support Students with Disabilities, *Research Connections in Special Education*. Number. 8.

O'Rourke-Ferrare, C. (2001). "Did you complete homework tonight?". ERIC

ynet 21.1.2005 " ארה"ב: תלמיד דרש מבית המשפט לאסור שיעורי בית".